

MEN IN LOVE

MASCULINITY AND SEXUALITY IN THE EIGHTEENTH CENTURY

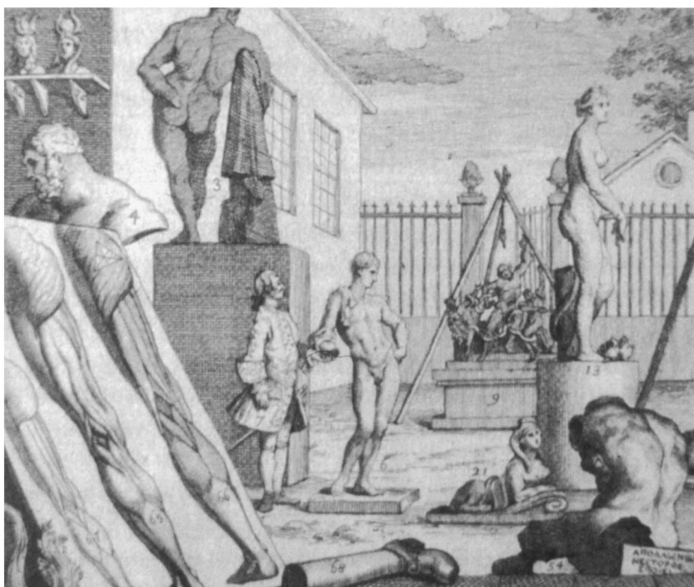
George E. Haggerty

New York (Columbia University Press)

1999, 214 blz., \$ 19 (paperback) en \$ 57 (gebonden uitgave)

Welke modellen waren er in de achttiende eeuw voorhanden voor het uiten van verlangen naar een man door een andere man? Wat leren die literaire en historische modellen ons over de vroegmoderne codificatie van mannelijkheid en mannelijke seksualiteit? En, hoe moeten we dit verlangen tussen mannen in die tijd begrijpen en benoemen zonder in de gevreesde valkuil van het anachronisme te vallen?

Het zijn interessante vragen die Haggerty stelt. En deze leveren dan ook op verschillende plaatsen interessante, ja zelfs verrassende observaties op. Bijvoorbeeld over de modelfunctie van de 'man of feeling', een cultfiguur die in de tweede helft van de achttiende eeuw niet alleen in romans, maar ook in het sociale leven van de bemiddelde kringen een belangrijke rol begon te spelen en wiens populariteit nog niet eerder vanuit een homostudies-vraagstelling bestudeerd is. Of over de veranderende lichaamstaal van mannen, waarbij aanvankelijk niet de rechte rug, maar juist het sierlijk gebogen lichaam de onbetwistbare norm van mannelijkheid vormde: 'straightness' kon daarentegen gelezen worden als teken van seksueel-excessief en verwijfd gedrag, zoals de auteur aan de hand van enkele achttiende-eeuwse portretstukken laat zien. Minder verrassend maar eveneens relevant lijkt Haggerty's observatie dat veel onderzoekers ertoe neigen de verschillende vormen van affectie tussen mannen in het verleden eufemistisch in termen van vriendschap te beschrijven met als gevolg dat de seksuele component in deze relaties onderbelicht blijft. Dat Haggerty zelf overigens evenmin geheel overtuigt in de wijze waarop hij de affecten-in-kwestie benoemt, zal later in

deze bespreking nog worden uiteengezet.

In *Men in love* onderzocht de auteur woorden van liefde en vriendschap tussen Engelse mannen op hun maatschappelijke en culturele betekenis. De vraag of ze het in de achttiende eeuw 'nu werkelijk met elkaar deden' schuift hij als minder interessant terzijde. In plaats daarvan stelt hij dat woorden soms meer zeggen dan gedrag, dat fictie soms reëler is dan feitelijke gebeurtenissen of details uit de werkelijkheid. Het is de instelling van een literatuurwetenschapper en het materiaal van Haggerty's boek wordt dan ook voornamelijk gevormd door toneelstukken, romans en brieven uit de 'lange' achttiende eeuw van Engeland (ruwweg 1680-1820).

Het boek begint met een hoofdstuk over mannenvriendschappen in de heldentragedies van het Restauratie-tijdperk. Toneelstukken van Marlowe, Dryden, Lee, Rochester en Lillo laten zien dat deze vriendschappen veelal erotisch geladen waren en dat dit voor auteurs noch publiek een probleem was, zolang deze erotiek ten dienste stond van aristocra-

tisch-heroïsche (en later burgerlijk-kapitalistische) idealen. Haggerty concludeert dat erotische banden tussen mannen in de zeventiende eeuw nog een vanzelfsprekendheid vormden, maar helaas vaak ook een misogynie inzet hadden.

Vervolgens richt hij zijn aandacht op het persona-ge van de verwijfde 'fop', die een centrale plaats inneemt in de discussie over het ontstaan van homo-seksualiteit in de achttiende eeuw. De figuur van de fop was met zijn uitdagende houding, zijn obsessieve interesse in uiterlijkheden en zijn ongerichte seksuele verlangens een geliefd mikpunt van spot voor veel auteurs uit de vroegmoderne periode. Hun satirische commentaar laat in de loop van de achttiende eeuw een verschuiving zien, waarbij verwijfdheid en (deviante) seksualiteit steeds sterker gekoppeld werden. Evenals andere onderzoekers hecht Haggerty er veel waarde aan te benadrukken dat de fop niet het prototype vormt van de verwijfde homoseksueel. En ook de 'mollies', afkomstig uit de lagere Engelse klassen en ongeveer tegelijkertijd in grote aantallen gearresteerd vanwege hun 'sodomitische' handelingen, kunnen we ondanks hun aparte seksuele subcultuur nog geen homoseksuelen noemen.

De achttiende eeuw kende geen helder onderscheid tussen homo- en heteroseksualiteit. In deze periode was nog geen sprake van herkenbare seksuele identiteiten, hoogstens van seksuele posities-in-opkomst. Wat we voorafgaand aan die seksuele posities kunnen waarnemen, zijn affectieve relaties tussen mannen, waarbinnen de erotische en de emotionele componenten niet van elkaar te scheiden zijn. Het gaat, aldus Haggerty, om *liefdesrelaties* in de meest alomvattende betekenis van het woord: relaties waarin niet alleen lichamelijke aantrekkingskracht maar ook genegenheid een grote rol speelt. Het begrip vriendschap dekt voor Haggerty niet de complexiteit van deze gevoelens.

In de 'man of feeling' – het onderwerp van het derde hoofdstuk – herkent Haggerty een nieuw burgerlijk model voor het uitdrukken van erotische verlangens en gevoelens die niet langer in seksuele activiteiten mogen worden omgezet. Dit is een vernieuwende interpretatie van de sensibiliteitscultus die in de tweede helft van de achttiende eeuw in veel West-Europese landen opgang deed. Dat het sociaal-revolutionaire potentieel van deze cultus uiteindelijk niet gerealiseerd werd, is reeds door andere onderzoekers opgemerkt. Maar dat dit in verband kan worden gebracht met Foucaults notie van een nieuw burgerlijk seksualiteitsdispositief, is een verrassende invalshoek die nadere verkenning verdient.

Haggerty signaleert in de achttiende eeuw de opkomst van een nieuwe 'heteronormatieve' cultuur waarin liefdesrelaties tussen mannen steeds sterker als

bedreigend worden ervaren, steeds meer pathologische betekenissen krijgen toegekend en tenslotte ook steeds vaker middels maatschappelijke sancties onmogelijk worden gemaakt. De laatste drie hoofdstukken van *Men in Love* tonen de gevolgen van deze ontwikkeling voor het persoonlijke leven van drie verschillende Engelse mannen die zich aangetrokken voelden tot hun eigen geslacht: Thomas Gray, William Beckford en Horace Walpole. Aan de hand van brieven, gedichten en andere teksten reconstrueert Haggerty hun gevoelsleven waarin het verlies van een mannelijke geliefde centraal staat. De uit de elite afkomstige Gray, Beckford en Walpole hadden ieder op een andere manier te lijden onder de hen omringende burgerlijke heterocultuur en gingen ook ieder op een andere wijze met het verlies van hun geliefden om. Opnieuw benadrukt Haggerty dat de liefdesrelaties van deze mannen onvoldoende recht wordt gedaan, wanneer men ze als gewone vriendschapsrelaties beschrijft.

Een probleem van *Men in love* is dat de auteur weinig moeite doet de liefde die hij telkens weer tussen mannen signaleert, zorgvuldig te ontleden of te definiëren. Afgezien van de steeds weer terugkerende uitspraak dat waar affectie en erotiek samengaan *liefde* het woord bij uitstek is om te gebruiken, blijft onduidelijk wat voor een liefdesopvatting Haggerty precies hanteert. Wel lijkt hij impliciet de mening te zijn toegedaan dat liefde en macht elkaar uitsluitende begrippen zijn (zie daarvoor de wijze waarop hij de aristocratische libertijn als contrastmodel gebruikt voor zijn 'men in love'). Vermoedelijk is het aan dit wat naïef-idealistisch idee te danken dat hij nauwelijks aandacht besteedt aan het machtspeel in de liefdesverhoudingen van Gray, Beckford en Walpole, terwijl macht wel een aandachtspunt voor hem vormt wanneer hij (terloops) de patriarchale sekse- en klasseverhoudingen van die tijd bespreekt.

Voor een auteur die zich uiterst kritisch opstelt tegenover in zwang zijnde a-historische benaderingen van seksualiteit, vertoont zijn gebruik van woorden als emotie, verlangen, liefde en vriendschap bovendien weinig historische finesse. In plaats van de veranderende inhoud van deze woorden helder weer te geven en hun onderlinge verhouding in de achttiende eeuw te onderzoeken, gebruikt hij ze zelf in betekenissen die in de loop van het boek blijken op te schuiven. Hier wreekt zich dat meer dan de helft van de hoofdstukken oorspronkelijk als artikel geschreven is. Ze sluiten inhoudelijk niet altijd even goed op elkaar aan en vertonen nodeloos vaak herhalingen.

De betooglijn van het boek laat ook in andere opzichten te wensen over. De auteur hanteert een associatieve logica en vertoont de Amerikaanse voorkeur voor *sweeping statements*, die lang niet altijd vol-

doende onderbouwd worden. Daardoor blijven er heel wat betooglijntjes onafgewerkt hangen. Voor de centrale stelling dat niet *seks* tussen mannen maar *liefde* tussen mannen de grote bedreiging vormt voor een cultuur met een heteronormatief karakter (p. 20), voert Haggerty uiteindelijk te weinig bewijsmateriaal aan.

Men in love is vooral een boek voor liefhebbers van de achttiende-eeuwse Engelse literatuur. Wie het leest vanuit een interesse in de vroegmoderne constructie van mannelijkheid en het ontstaan van de homoseksuele identiteit moet enige affiniteit met die literatuur hebben en vertrouwd zijn met het psychoanalytische geschut dat literatuurwetenschappers graag in stelling brengen, om Haggerty door de bladzijden heen te kunnen volgen. Het is, kortom, een boek met obstakels, een boek voor de volhouder. Maar de lezer die graag aan het denken wordt gezet, vindt in *Men in love* genoeg nieuwe gedachten om een tijdje vooruit te kunnen.

Dorothee Sturkenboom